Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Lausunto
18.11.2020

Viite: Liikenne- ja viestintävaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSEEN EDUSKUNNALLE LAIKSI LAAJAKAISTARAKENTAMISEN TUESTA ALUEKEHITTÄMISEN NÄKÖKULMASTA

VM:n Julkisen sektorin tuottavuus -raportin mukaan tehokas etäpalvelujen ja etätyön hyödyntäminen edellyttävät toimivia tietoliikenneliikenneyhteyksiä. Suomen kaltaisessa pinta-alaltaan laajassa ja harvaan asutussa maassa nopeiden yhteyksien merkitys korostuu entisestään. Vuoden 2019 lopussa nopea laajakaistayhteys (100 Mbit/s) oli 64 % suomalaisten kotitalouksien saavutettavissa. Haasteena on se, että markkinaehtoiset toimijat eivät ole kiinnostuneita rakentamaan yhteyksiä harvaan asutuille alueille.

Laajakaistarakentamisen tukeminen on aluekehittämisen näkökulmasta lähtökohtaisen tärkeää. Toimivien tietoliikenneyhteyksien merkitys nousee esiin aluekehityksestä vastaavien toimielinten, kuten valtioneuvoston asettamien alueiden uudistumisen neuvottelukunnan AUNEn, maaseutupolitiikan neuvoston MANEn, harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän sekä parlamentaarisen saaristoasiain neuvottelukunnan SANK:n ohjelmissa ja asiakirjoissa.

Valtioneuvoston aluekehittämispäätöksessä 2020–2023 vuoteen 2030 asetetun tavoitetilan mukaan ”Nopeiden ja luotettavien viestintäyhteyksien saatavuus edistää kestävän kasvun edellytyksiä koko maassa ja torjuu riskiä digitaalisen eriarvoisuuden lisääntymisestä.” Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi laajakaistarakentamisen tuesta tukee osaltaan tavoitetilan toteuttamista.

Toimivien viestintäyhteyksien saatavuus kaikkialla maassa on alueiden kilpailukyvyn kannalta olennaisen tärkeää. Yhteydet mahdollistavat laajasti paikkariippumattoman työskentelyn ja monipuolisen yritystoiminnan sekä vähentävät liikkumistarvetta ja päästöjä. Maaseuduilla ja saaristoissa korostuu tarve uusille sähköisille palveluille, kuten etäsairaanhoidolle ja -opetukselle. Toimivilla ja turvallisilla viestintäyhteyksillä päästään kiinni datatalouteen, tekoälyyn, virtuaalitodellisuuteen ja esineiden internetiin.

Saaristo- ja vesistöalueiden valtakunnallisessa kehittämisohjelmassa 2020–2023 nostetaan esiin yhteyksien ja liikkumisen keskeisimmissä tavoitteissa saariston tietoliikenne- ja puhelinyhteyksien toimivuuden parantaminen. Tietoliikenneyhteyksien merkitys on kasvanut ja korostunut koronapandemian myötä, kun etätyöt ja -opiskelu yleistyivät ja digitaalisten asiointipalvelujen tarve kasvoi merkittävästi. Ilman nopeita ja toimintavarmoja tietoliikenneyhteyksiä toimintaedellytykset saaristossa ovat heikot. Tietoliikenneyhteyksien tarjonta voidaan käytännössä toteuttaa joko kiinteänä valokuituyhteytenä tai mobiiliyhteytenä riippuen siitä, mikä on kullekin alueelle tarkoituksenmukaisinta. Sisä-Suomessa ja rannikolla kiinteä yhteys on realistinen vaihtoehto, mutta meren ja järvien saaristossa mobiiliyhteys on monin paikoin käytännöllisin ratkaisu. Jotta mobiiliyhteydet vastaavat työnteon ja palvelujen tarpeita, on huolehdittava siitä, että netin kapasiteetti riittää ruuhkaisinakin aikoina lomakausina, jolloin netin käyttö on saaristossa runsaan vapaa-ajanasutuksen ja matkailun myötä suurimmillaan.

Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa 2014–2020 tuodaan niin ikään esiin nopeiden ja varmojen tietoliikenneyhteyksien merkitys. Ohjelmassa toimenpiteeksi on nostettu: ”Taataan koko Suomessa tarkoituksenmukaiset, kohtuuhintaiset, nykyajan ja tulevaisuuden tietoyhteiskunnan tarpeisiin vastaavat ja järkeviin teknologisiin ratkaisuihin, kuten valokuituun perustuvat tietoliikenneyhteydet. (VM, LVM, kunnat, maakuntaliitot, YTR-verkosto)”

Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän loppuraportissa todetaan, että maaseuduilla, joilla sijaitsee valtaosa maamme luonnonvaroista, on suuri tulevaisuudenpotentiaali myös aineettomien resurssien muodossa. Maaseutujen tulevaisuudenpotentiaalin täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää panostuksia alueiden infrastruktuuriin myös tietoliikenneverkon osalta. Valokuituverkon käyttömahdollisuus määrittää, onko kansalaisilla ja yrityksillä yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua digiyhteiskuntaan ja digitalouteen. Verrattuna muihin Pohjoismaihin sekä Baltian maihin Suomi on jäljessä sekä valokuituliittymien osuudesta kiinteistä liittymistä (FTTH ja FTTB) että osasta valokuituliittymiä, jotka on toteutettu valokuidun tai kaapeli-TV:n kautta. EU-komission mukaan valokuidun rakentumisessa harvaan asutuille alueille on Suomessa parannettavaa. Hyviä tuloksia voitaisiin saada erityisesti rakentamista edistävän rahoituksen saatavuutta parantamalla.

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”koko maan kattavaa nopeiden laajakaistayhteyksien saatavuutta ei voida olettaa syntyvän ilman julkista tukea. Etenkään harvaan asutuilla alueilla ei ole riittävästi kysyntää, jotta yhteydet syntyisivät tavoitellussa laajuudessa markkinaehtoisesti. Seuraavan sukupolven 5G-matkaviestinverkko rakentuu ensi sijassa lähinnä kaupunkialueille, joten matkaviestinverkon teknologinen kehityskään ei edistä harvaan asuttujen alueiden pääsyä asetettuihin tavoitteisiin. Nopeilla yhteyksillä arvioidaan kuitenkin olevan positiivisia ulkoisvaikutuksia, jotka perustelevat myös liiketaloudellisesti kannattamattomien yhteyksien rakentamista”. Tähän näkemykseen TEM voi yhtyä.

Kannatettavaa esityksessä on se, että tukiohjelman piirissä olisivat kaikki asuin- ja sijaintipaikat riippumatta siitä, ovatko ne vakinaisia tai vapaa-ajanasuntoja. Tämä luo edellytyksiä mm. monipaikkaisuuden vahvistumiselle.

Hallituksen esityksen aluekehitysvaikutusten arvioinnissa on tunnistettu aivan oikein, että ”Nopeat yhteydet vaikuttaisivat olevan yhteydessä alueen elinvoimaisuuteen sekä yritysten perustamiseen ja sijoittumiseen. Kiinteän laajakaistan hyvä saatavuus yhdistyy Suomen kunnissa korkeaan työllisyysasteeseen ja sen myönteiseen kehitykseen. Lähes viidennes yrityksistä on Itä-Suomen yliopiston selvityksen mukaan arvioinut viestintäverkon vaikuttaneen yrityksen perustamiseen ja neljännes on katsonut verkon vaikuttaneen yrityksen sijaintipaikan valintaan.”

Laajakaistarakentamisen tukemisen toimeenpanossa on syytä kiinnittää erityistä huomiota ohjeistuksen selkeyteen ja yksiselitteisyyteen. Jälkikäteiset tulkintatarpeet ja mahdolliset epäselvyydet tukikelpoisuudesta tai jopa tuen takaisinperintätilanteet voivat aiheuttaa kohtuuttomia talouspaineita kunnille.

Teollisuusneuvos Tapani Mattila

Erityisasiantuntija Hanna-Mari Kuhmonen